

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ
І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

01–02 грудня 2023 року

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Одеса – 2023

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

01–02 грудня 2023 року

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Одеса – 2023

ФОП Корзун, 2015. 320 с. 9.Ковальчук М. С., Алексєєв В. С. Семантико-синтаксичні параметри односкладних речень у романі Ліни Костенко «Записки українського сумашедшого». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2018. №32. Т. 1. С. 44–46. 10.Мірченко М. В. Функціональний аналіз синтаксичних одиниць (словосполучення, просте речення). Київ. 1997. 145 с. 11.Свистун Н. О. Структурно-семантична характеристика дієслівних односкладних речень (на матеріалі повісті Марії Матіос «Солодка Даруся»). *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. 2013. Вип. 35. С. 314–316. 12.Українська література. Хрестоматія. 6 клас : зошит з друкованою основою : Ч. III. уклад.: І. В. Гавриш та ін. Харків : Інтеллект України, 2021. 72 с.

Олена Петрова,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
2 року навчання історико-філологічного факультету
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
Науковий керівник: к.філол.н., доц. Т. І. Крупеньова

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТ-КАРТ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ СИНТАКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 9 КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті зазначено, що одним з перспективних напрямів підвищення синтаксичної компетентності є застосування інноваційних технологій навчання, зокрема інтелект-карт. Систематизовано й описано основні способи використання інтелект-карт на різних етапах процесу формування синтаксичної компетентності учнів закладу загальної середньої освіти. Теоретично обґрунтовано й продемонстровано можливості використання інтелект-карт у процесі формування синтаксичної компетентності як засобу формування синтаксичних знань.

Ключові слова: синтаксична компетентність, інтелект-карти, синтаксис, складне речення.

The article states that one of the promising directions for increasing syntactic competence is the use of innovative learning technologies, in particular intelligence maps. It systematizes and describes the main methods of using intelligence maps at various stages of the process of forming syntactic competence of students in general secondary education. The use cases of intelligence maps in the process of forming syntactic competence as a means of forming syntactic knowledge is theoretically substantiated and demonstrated.

Key words: syntactic competence, intelligence maps, syntax, complex sentence.

Вивчення синтаксису є невід’ємною складовою процесу навчання української мови. Синтаксичні правила, структури, форми відіграють надзвичайно важливу роль в усній і письмовій комунікації. Повноцінне спілкування потребує певних синтаксичних умінь як для побудови власного мовлення, так і для правильного розуміння суті висловлювання. Несформованість синтаксичних навичок та вмінь, у свою чергу, є перешкодою для формування комунікативної компетенції учнів [2, 53]. Відтак, у контексті навчання української мови учнів проблема формування синтаксичної компетенції є однією з найбільш актуальних. Синтаксичну компетентність витлумачуємо як основну предметну компетентність у системі

мовних знань, умінь і навичок, необхідних школярам у різних ситуаціях комунікативного дискурсу, що передбачає їхню здатність користуватися усною й писемною літературною мовою, послуговуватися необхідним арсеналом синтаксичних мовних одиниць різних структурних рівнів (словосполучення, речення, текст, складне синтаксичне ціле), синтаксичних конструкцій певних видів і сполучних засобів (сполучникові, безсполучникові, складносурядні, складнопідрядні, складні речення з різними видами зв'язку та ін.) з урахуванням функціонально-стильових різновидів мовлення відповідно до теми, мети, ситуації спілкування, провідних жанрів комунікації тощо. У 8-9 класах українських синтаксис вивчається паралельно з пунктуацією, тому учні засвоюють відповідні пунктограми, вчаться пояснювати розділові знаки в різних синтаксичних конструкціях [1, 98].

Варто зазначити, що якими б чіткими не були синтаксичні правила та інструкції щодо оперування синтаксичним матеріалом, учням легше їх усвідомити за умови самостійного структурування, систематизації та перекодування навчальної інформації у візуальну форму. Відомо, що ефективна візуалізація стимулює роботу пам'яті, дозволяє побачити суть проблеми, виявити в наборі даних нові знання. Відтак, використання графічних опор (схематичних зображень, схем, таблиць, символів) полегшує розуміння навчальної інформації, сприяє осмисленню, кращому та міцнішому засвоєнню та реалізації граматичних явищ у процесі мовлення. Одним із ефективних засобів візуалізації інформації є створення інтелект-карт (від англ. Mind Maps).

Метою статті є аналіз можливостей використання інтелект-карт у формуванні синтаксичної компетенції учнів 9 класів.

Об'єктом дослідження є процес формування синтаксичної компетентності учнів закладу загальної середньої освіти.

Предмет дослідження – способи використання інтелект-карт як засобу формування синтаксичної компетентності учнів закладу загальної середньої освіти в процесі навчання української мови.

В українській мові немає єдиного загальноприйнятого перекладу англійського терміну «Mind Map». Так, можна зустріти декілька варіантів, як-от: «карта пам'яті», «карта розуму», «карта думки», «інтелект-карта», «ментальна карта», «концепт-карта», «асоціативна карта». Однак найпоширенішим варіантом є саме використання терміна «інтелект-карта».

Інтелект-карта – це графічне вираження процесу радіантного мислення і тому є природним продуктом діяльності людського мозку; це потужний графічний метод, що надає універсальний ключ до вивільнення потенціалу, прихованого в мозку [3, 186]. Хоча прообрази інтелект-карт зустрічаються в наукових трактатах, створених століття тому, їх широке використання почалося в другій половині ХХ століття завдяки британським ученим Тоні та Бері Б'юзен. У своїх дослідженнях вчені систематизували використання інтелект-карт, розробили правила та

принципи їх побудови. Інтелект-карти є кроком уперед на шляху від одновимірного лінійного логічного мислення, крізь латеральне (двовірне) мислення до багатовимірного, необмеженого мислення, і, відповідно, зручною технікою для структуризації навчальної інформації у візуальній формі. Вони дозволяють графічно представити інформацію, що допомагає чіткіше визначити ключові поняття і зв'язки між ними. При цьому знижується вірогідність пропуску або неправильної інтерпретації важливих понять. Як відмічає Т. Б'юзен [3, 185], інтелект-карта має чотири істотні відмінні риси, а саме:

- об'єкт уваги/вивчення кристалізований в центральному образі;
- основні теми, пов'язані з об'єктом уваги/вивчення, розходяться від центрального образу у вигляді гілок;
- гілки, що набувають форми плавних ліній, позначаються і пояснюються ключовими словами або образами (вторинні ідеї також зображаються у вигляді гілок, що відходять від гілок вищого порядку, теж є справедливим для третинних ідей і так далі);
- гілки формують пов'язану вузлову систему.

Проаналізуємо переваги інтелект-карт, які допомагають учням усвідомити й узагальнити отримувану ними навчальну інформацію, завдяки її структуруванню, що сприяє розумінню та правильному використанню синтаксичних явищ у мовленнєвій діяльності в різноманітних ситуаціях спілкування. Так, по-перше, це концентрація на важливих моментах. Кожен новий вузол інтелект-карти, особливо якщо він виділений кольором і піктограмами, є новим центром асоціації, і, відповідно, відбувається так звана емпфаза (концентрація на центрі композиції), що допомагає запам'ятовуванню. По-друге, це візуально чіткі асоціації. Інтелект-карти дозволяють «просторово» співвідносити різні поняття і терміни. У школярів виникають стійкі асоціації між синтаксичними термінами, формується пов'язана система понять (за дедуктивним та індуктивним методами, що набуває особливого значення при формуванні в них синтаксичної компетенції). Також слід відзначити, що процес запам'ятовування понять за допомогою інтелект-карт значно покращується, оскільки, крім абстрактно-логічного мислення, властивого лівій півкулі мозку, при створенні інтелект-карти працює просторове і образне світобачення, за яке відповідальна права півкуля мозку. Таким чином правильна, як логічна, так і естетична побудова матеріалу, викликає його краще запам'ятовування.

Інтелект-карти – це техніка, за допомогою якої можна впорядкувати розумовий хаос, запам'ятати великий обсяг інформації. Інтелект-карти можна розглядати не тільки як інструмент структурування і запам'ятовування навчального матеріалу, а й як технологію розвитку логічного і творчого мислення, так як використання візуальних образів пробуджує додаткові можливості мозку і дозволяє істотно скоротити час і підвищити якість переробки інформації. Інтелект-карти є, на нашу думку, ефективним засобом для повторення

навчального матеріалу. Ефективно використовувати карти при підготовці до контрольної роботи, так як на запам'ятовування й повторення інформації витрачається менше часу, її відтворення стає більш осмисленим. Технологія використання інтелект-карт добре поєднується з іншими освітніми методиками.

Інтелект-карти застосовуються в проєктній роботі. Можна зобразити у вигляді інтелект-карти весь процес створення проєкту, або тільки його результати, нові ідеї тощо, а потім під час представлення проєкту пояснювати все, що зображено на карті. Особливість інтелект-карт полягає в тому, що вони рідко можуть бути завершені повністю, постійно доповнюються і розширюються в міру того, як виникають нові ідеї і збільшується лексичний запас учнів. В учнів з різною мовною підготовкою в кінцевому підсумку створюються різні інтелект-карти. Більш того, важливу роль відіграють їх фонові знання і особистий досвід.

Отже, наведене вище дає змогу стверджувати, що використання інтелект-карт, створених згідно з комплексом вимог, має значний потенціал для формування синтаксичної компетентності взагалі та окремих мовних і мовленнєвих компетентностей, зокрема.

Як свідчать результати нашого дослідження, процес формування синтаксичної компетентності передбачає комплексну роботу з формування синтаксичних знань, синтаксичних навичок і синтаксичної усвідомленості, що

здійснюється поетапно. Ця робота триває протягом усього курсу навчання української мови в школі, причому всі компоненти синтаксичної компетентності формуються разом [4, 20].

Використання ментальних карт на уроках передбачає завдання на їх відтворення, конструювання. Серед вимог, що ставляться перед учнями в процесі вивчення синтаксису, є знання схем аналізу словосполучення та речень, застосовуваних у загальної середньої освіти. Наприклад, завдання: 1) погляньте на ментальну карту та відновіть елементи, яких не вистачає; 2) проаналізуйте словосполучення за двома ментальними картами: поїхати відпочивати, задовго до канікул; далеко в ліс, хлопець з дівчиною, закінчив вчитувати, прагнення перемогти, читання вголос, ранкові тумани. Одним із засобів, який полегшує сприйняття та розуміння інформації, підвищує здатність критично мислити, є інфографіка. Слід зауважити, що у своїх наукових доробках сучасні лінгводидакти використання інфографіки найчастіше пов'язують із викладанням української літератури (Л. Бондаренко, Ж. Клименко та ін.). На заняттях із синтаксису пропонуємо різні види інфографіки: динамічну, статичну. Перша є інтерактивною, оскільки під час наведення курсора на допоміжні позначки з'являються додаткові відомості: текст до теми або покликання на конспект, статтю тощо.

У результаті опрацювання навчального матеріалу необхідно сформувати в учнів основні синтаксичні вміння й навички: визначати вид складного речення, характеризувати особливості речень, доречно використовувати мовні засоби в процесі створення власних речень, редагувати тексти й речення, застосовувати

знання з синтаксису в конкретних мовленнєвих ситуаціях та ін. Із цією метою на уроках української мови використовують різноманітний навчальний матеріал, що допомагає поглибити знання про синтаксичні одиниці.

Отже, оволодіння синтаксичними нормами української мови є одним із важливих елементів загальноосвітньої підготовки учнів. Результативність всебічного розвитку мовної особистості учнів залежить від низки педагогічних ідей, які уможливають цей розвиток на різних рівнях його організації. Провідними серед них є такі положення: реалізація компетентнісного підходу в освітньому процесі; використання дидактичного матеріалу, дібраного на високому навчально-методичному рівні; принцип єдності навчання, розвитку й виховання особистості; стимулювання навчальної співпраці тощо.

Література

1. Біляєв О.М. Лінгводидактика рідної мови : навч.-метод. посіб. Київ: Генеза, 2005. 180 с.
2. Плиско К.М. Організація навчання синтаксису в середній школі: посіб. для вчителя. Київ, 1993. 135 с.
3. Романовський О.Г., Гриньова В.М., Резван О.О. Ментальні карти як інноваційний спосіб організації інформації в навчальному процесі вищої школи. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018, т. 64, № 2. С.185–196.
4. Сидоренко В. Лінгводидактична технологія кооперативного навчання: ретроспективний аналіз. *Українська мова і література в школі*. Київ, 2014. № 7. С. 19-26.

Анна Поп,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
2 року навчання історико-філологічного факультету
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
Науковий керівник: к.пед.н, доц. Ж. Д. Горіна

ЛІНГВОПРАГМАТИКА ВІЗУАЛЬНОЇ МЕТАФОРИ В КОМЕРЦІЙНІЙ РЕКЛАМІ

Наукову публікацію присвячено визначенню сутнісної природи феномена «візуальна метафора», зокрема в аспекті комунікативно-прагматичного впливу. На широкій джерельній базі із залученням методики факторного аналізу, результатів фокус-групи визначено, що візуальна метафора має великий потенціал у комерційній рекламі з метою забезпечення емоційного зв'язку з цільовою аудиторією, сприяючи формуванню позитивного сприйняття рекламованого продукту, підвищенню лояльності споживачів.

Ключові слова: візуальна метафора, комерційна реклама, лінгвопрагматичний вплив

The scientific publication is devoted to the definition of the essential nature of the phenomenon of "visual metaphor", in particular in the aspect of communicative and pragmatic influence. On a wide source base with the involvement of the methods of factor analysis, the results of the focus group, it is determined that the visual metaphor has great potential in commercial advertising in order to provide an emotional connection with the target audience, contributing to the formation of a positive